

El temps que corre

Mites: glòria i derrota, 1

Joan F. Mira

Escric "mites" en el sentit grec de *mythos*, de narració que explica alguna cosa, relata una història, o té aplicacions morals. Certament, els valencians no hem de ser una estranya excepció entre els pobles i països del món, tots els quals, d'una manera o d'altra, han elaborat relats que afirmen la pròpia grandesa (herois, batalles, victòries, conquestes, personatges de magnitud excepcional, el que siga...), i eventualment uns altres relats paral·lels en els quals un "enemic" és culpable de decadències o derrotes. En el cas dels valencians, la narració elaborada per cobrir la necessitat universal d'autoexaltar-se, està centrada substancialment en la matèria (habitual a tot Europa, d'altra banda) de les "glòries medievals". Com també és habitual, la construcció de la faula comença quan les "glòries" en qüestió deixen de ser una constatació del present. Qui sap si, a partir de finals del segle XVI i principis del XVII, la lectura de les històries de Beuter, Viciano o Escolano va contribuir a la formació d'aquesta imatge d'un Regne de València medieval ple de reis poderosos, batalles guanyades, personatges gloriosos, expansió per la mar, i altres elements d'aquest caràcter que, almenys entre les minories d'un cert nivell d'instrucció, mantingueren l'evocació i el record de les grandeses passades. En qualsevol cas, la imatge es recupera al llarg del segle XIX, es carrega amb connotacions del medievalisme romàntic i amb continguts elementals de patriotisme retrospectiu (país "independent", poble lliure, Vinatea, lleis exemplars, etc.), i arriba a tindre una certa difusió popular a través de nous textos històrics, pamflets, revistes i diaris o societats culturals. Les glòries del temps passat poden ser fins i tot de tipus militar (cosa ben migrada en el cas valencià: qui recorda una batalla famosa *guanyada*?), amb la difusió del relat dels almogàvers, de les conquestes a Itàlia i a l'Orient, i en realitat poca cosa més. Que, entre alguns sectors del valencianisme contemporani, "almogàver" siga sinònim de patriota fervent, no passa de ser una importació de Catalunya. El relat valencià de la glòria passada s'ha concretat sobretot en un "segle d'or" domèstic, un segle XV imaginat com un temps de plenitud, de riquesa, poder, expansió i potència creativa. Si és ben habitual que els pobles, tribus, països o nacions, mitifiquen alguna "època daurada", algun temps passat en què arribarem a ser plenament allò que podem ser, el segle XV seria aquest temps d'or dels valencians. En la narració mitificada, o en la versió que ha tingut més difusió, no hi falten ni monuments emblemàtics (la Lonja), ni grans escriptors o grans llibres (Ausias Marc, el *Tirant*), ni grans personatges de projecció internacional (sant Vicent, els papes Borja). Que aquestes glòries siguin només matèria d'enyorança, matèria de reivindicació nacional, o matèria d'oposició i distinció respecte de glòries veïnes, és tota una altra qüestió.

Si la narració de les glòries no conté una batalla guanyada, el relat de les derrotes sí que té com a centre o inici una bata-

lla perduda. Curiosament, o simptomàticament, una derrota històrica convertida en relat mitificat (en narració que explica o expressa alguna cosa important) ha tingut una capacitat de projecció i difusió molt superior a cap victòria recordada. "Almansa" apareix com la concentració o condensació d'un punt d'inflexió en el curs de la història: "Érem un regne lliure, amb llengua i amb lleis pròpies, hi hagué una guerra, vam perdre una batalla decisiva, i els vencedors ens van llevar les nostres lleis i la nostra llengua, i ens van imposar les seues". Aquesta és la síntesi esquemàtica que bàsicament s'ha escampat, i la meua impressió és que també aquest relat sintètic és resultat d'una elaboració "cultura" al llarg de l'últim segle o segle i mig. No tinc ni tan sols la convicció que la dita famosa, "quan el mal de d'Almansa, a tots alcança", siga realment popular i original, ni que arribara al conjunt del país abans de ser recollida i projectada per cercles més o menys patriòtics i moderns. Continuarà.

"Si la narració de les glòries no conté una batalla guanyada, el relat de les derrotes sí que té com a centre o inici una batalla perduda. Curiosament, o simptomàticament, una derrota històrica convertida en relat mitificat (en narració que explica o expressa alguna cosa important) ha tingut una capacitat de projecció i difusió molt superior a cap victòria recordada"